

1989: CHCEME DÝCHAT

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Čím byla v období komunistického Československa specifická situace v severních Čechách?

Komunistické Československo patřilo mezi ekologicky nejzdevastovanější země Evropy. Situace byla nejhorší v Severočeském kraji v okresech Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem. Severní Čechy patřily mezi nejzamořenější regiony světa. Uvádí se, že 96 % jejich obyvatel žilo v hygienicky nevhodném prostředí.

Na této ekologické katastrofě se podílela těžba hnědého uhlí a jeho spalování v uhelných elektrárnách a teplárnách nebo rozsáhlý chemický průmysl. Krajina byla silně narušená, voda znečištěná, lesy ničily kyselé deště a limity znečištění vzduchu byly mnohonásobně překračovány. Nejhorší kvalita vzduchu byla v pásu od Chomutova po Hřensko. Včetně Teplic, které byly zároveň lázeňským městem i znečištěnou průmyslovou oblastí. Při inverzi město přikryla dusivá nažloutlá mlha a žluté praporky varovaly, aby lidé co nejméně vycházeli ze svých domovů.

Od konce 70. let se ekologická situace stávala závažným problémem pro široké vrstvy obyvatelstva. Mimo jiné závažně poškozovala zdraví lidí (alergie, astma, zvýšená úmrtnost). Mnozí se snažili ze severních Čech odstěhovat, což komunisté vnímali jako problém a jako kompenzaci za dlouhodobý život ve špatném životním prostředí vytvořili dávku, které veřejnost sarkasticky říkala „pohřebné“.

2. Jaký byl přístup komunistického režimu k životnímu prostředí?

Zatímco západoevropské státy dokázaly zavést opatření zlepšující stav životního prostředí, československý komunistický režim před ekologií upřednostňoval zájmy neefektivního plánovaného hospodářství. Například odsíření elektráren komplikovala neochota věc řešit i nedostatek financí a moderních technologií. Informace o stavu životního prostředí a jeho dopadech na lidské zdraví byly utajovány a zlehčovány. Aspoň nějaké informace lidé našli v samizdatu nebo v zahraničním rozhlasu. Ekologická krize tak významně přispěla ke ztrátě důvěry občanů.

Zároveň i v Československu existovalo hnutí ochránců přírody. Rozvíjelo se od přelomu 50. a 60. let, nemohlo se však vyhnout politické kontrole. Jako příliš nezávislá byla roku 1979 zlikvidována organizace *TIS – Svaz pro ochranu přírody a krajiny*. V letech 1974 a 1979 naopak vznikly oficiální ekologické iniciativy *Hnutí Brontosaurus* a *Český svaz ochránců přírody*. Zaměřovaly se na drobnou každodenní práci (třeba sbírání odpadků a sázení stromků), ale nemohly svobodně pojmenovat skutečné příčiny ekologické krize a usilovat o jejich systémovou nápravu. Ekologické hnutí se aktivizovalo až ve druhé polovině 80. let. Propojovalo oficiální organizace, nezávislé iniciativy, vědce i disenty. Na odpor ale naráželo až do zániku režimu. Ještě roku 1989 Státní bezpečnost zabránila vzniku *Československé strany zelených*. Potlačovány byly i ekologické demonstrace.

3. Kdo byl označován jako tzv. závadová mládež a proč? Co byla nezávislá kultura?

Komunistický režim se snažil mládež odmala kontrolovat a politicky vychovávat. K tomu přispívaly oficiální organizace, jako byl *Pionýr*, *Socialistický svaz mládeže* (SSM, „svazáci“) nebo *SVAZARM* (Svaz pro spolupráci s armádou). Mnoho mladých však nebylo členy těchto oficiálních organizací. V 70. a 80. letech pro ně Státní bezpečnost používala označení „závadová mládež“. Působily na ně vlivy, které komunisté považovali za nepřátelské (náboženství, hudba, literatura, zahraniční rozhlas). K „závadové mládeži“ mohli být řazeni například lidé z prostředí alternativní hudby, undergroundu, hippies, skauti,

trampové, pankáči, ale i narkomani. Na druhé straně zejména na konci 80. let se některé alternativní aktivity uskutečnily i díky zapojení či krytí lidí z SSM. Nešlo o zcela oddělené světy.

Široké pole nezávislých aktivit zahrnovalo například zapojení do alternativní kultury (hudba, literatura, umění, divadlo aj.), hnutí ochránců přírody, neoficiálních skautských oddílů, náboženských a mírových shromáždění, bytových seminářů a podobně. Hudební alternativa byla pravděpodobně nejmocnější složkou alternativní kultury 70. a 80. let. Vymezovala se vůči normalizační spotřební kultuře, často též vůči konzumnímu životnímu stylu a zároveň otevřeně či skrytě i vůči režimu samotnému. Normalizační alternativní hudbu rozdělil publicista Josef Vlček do několika vln: první je český underground první poloviny 70. let, na který v jejich druhé polovině navázala alternativní scéna, soustředěná zejména kolem *Jazzové sekce*. V první polovině 80. let následovala žánrově pestrá hudba punku a nové vlny. Ve druhé polovině dekády už byla scéna nesmírně pestrá a decentralizovaná, přičemž silný v ní byl zejména metal a folk.

4. Co je to hnutí punk? Kde se vzalo a co pro mladou generaci znamenalo? Čím byla specifická teplická punková scéna?

Punková hudba vznikla v newyorském klubu *CBGB* a rychle se šířila od roku 1976 díky skupinám jako *Sex Pistols*, *The Clash* nebo *The Damned*. První punkové nahrávky se záhy dostaly i do Československa. Naše první punkové skupiny vznikly na přelomu let 1977–1978 (*Energie G*, *Zikkurat*). Od začátku měly problémy. Například skupině *Energie G* v květnu 1979 v kulturním domě Eden pořadatelé po třech skladbách vypnuli proud. V 80. letech punková subkultura rychle rostla a nové skupiny vznikaly po celé zemi. Pro mladou generaci byla hudba prostředkem generační a sociální vzpoury, podobně jako ve 40. letech swing pro „potápky“, v 50. letech bigbít pro „pásky“ a od 60. let rock a underground pro „máníčky“. Podstatou punku byla svobodomyšlnost, provokace a revolta. Představitelům režimu se nelíbila jejich vizáž (číra), názvy kapel (*Žabí hlen* aj.), hudba a texty („jednotvárné, vulgární, primitivní“), pití alkoholu, ani styl tance (pogo). Pankáči nechtěli budovat zářnou komunistickou budoucnost, jejich heslem bylo „*No Future*“. Proto komunisté chápali punk jako další nevídaný západní vliv, který kazí mládež.

Silnou a kvalitní punkovou scénu měly Teplice, které byly zároveň lázeňským městem a průmyslovou aglomerací. Manažer teplických punkových skupin Petr Růžička punk poprvé slyšel v roce 1976 na poslechových pořadech Miloše Čuříka z *Jazzové sekce*. Jednoduchá úderná muzika mu učarovala. V roce 1980 pak s Miroslavem Wanekem založili punkovou kapelu *F.P.B.* (*Fourth Price Band*) odkazující na levné dělnické hospody čtvrté cenové kategorie. Dávalo to smysl, pankáči byli především mladí učňové a dělníci z průmyslových podniků, kteří se hospodám rozhodně nevyhýbali. *F. P. B.* odstartovali vlnu teplických punkových kapel (*ASP*, *Hluchý telefon*, *Jateční ulice*, *Šanov 1*, *Veselé plavkyně*, *Vyžvejklá bambule* aj.).

5. Proč stát rozhodoval o tom, která hudba je přípustná a nepřípustná? Jak konkrétně se represe státu proti nezávislé hudbě projevovaly a proč byly tak tvrdé?

Od ustavení komunistického režimu byla populární hudba pod silnou politickou a ideologickou kontrolou. Měla sloužit především komunistické ideologii a pomáhat upevňovat pozici vládnoucího režimu. Proto byla zakazována veřejná vystoupení umělců, kteří prosazovali svobodu tvorby a odmítali uzavírat s režimem kompromisy. Důležitým nástrojem ideologické kontroly byly přehrávky, oficiální kvalifikační zkoušky, při kterých byl posuzován název hudebních skupin, jejich hudba i texty. Vedle oficiální hudby však existovaly i další proudy. Za pozornost stojí zejména český underground, neoficiální („podzemní“) kulturní proud. Jeho hlavní výstupy – zejména samizdatová literatura a nepovolené koncerty – byly důsledně monitorovány Státní bezpečností a jejich protagonisté byli perzekvováni, ať už častými výslechy, zadržením na 48 hodin, nebo dokonce vězením. Postih ale hrozil i návštěvníkům koncertů (odhalených represivními složkami) nebo lidem, kteří šířili samizdat. Kromě výslechů na StB mohli být například vyhozeni ze školy nebo ze zaměstnání. Problémy však měli i nonkonformní lidé poslouchající bigbít, punk či novou vlnu.

Například zdejší punkovou scénu zmapovala Státní bezpečnost v akci s krycím jménem *Odpad*. V březnu 1983 pak odstartoval článek „*Nová vlna se starým obsahem*“ v časopise *Tribuna* drsnou kampaň proti punkerům (i nové vlně), provázenou vlnou

zákazů a represí (bití, vytrhávání náušnic, stříhání vlasů, odsouzení za pobuřování aj.). Ty vyvrcholily v roce 1985. Státní bezpečnost pankáče sledovala, vyslýchala a mnoho lidí skončilo ve vězení. Zároveň však komunisté udělali této hudbě nezamýšlenou reklamu. Zatímco na Západě se punk stal módou a za čas běžnou součástí mainstreamové kultury, v komunistickém Československu mnozí příznivci čelili perzekuci až do pádu režimu.

6. Jaká byla politická situace v 80. letech v Polsku?

Mezi komunistickými státy existovaly významné rozdíly. Oproti Československu existovala v Polsku větší umělecká, náboženská i ekonomická svoboda. Znázorňování nebylo tak rozsáhlé, lepší byla situace v kultuře. Přetrvávající vliv katolické církve ještě zesílil po zvolení Karola Wojtyły papežem Janem Pavlem II. v roce 1978. Polskou společnost silně ovlivnila ekonomická krize z přelomu 70. a 80. let. V roce 1980 se země přehnal vlna stávek a v Gdaňsku v srpnu 1980 vznikl nezávislý odborový svaz *Solidarita*, jehož předsedou se stal Lech Wałęsa. Komunisté po jednáních vyslovili souhlas s jeho politickou nezávislostí, což zpochybnilo jejich dlouholetou snahu vše ve státě řídit a o všem rozhodovat. *Solidarita* získala obrovský vliv a kromě sociálních požadavků začala volat i po politických reformách. To komunisty ohrožovalo. Dne 13. prosince 1981 byl vyhlášen výjimečný stav, mnoho lidí bylo zatčeno a v říjnu 1982 byla *Solidarita* zakázána. Ve své činnosti ale pokračovala i v ilegilitě, takže výrazně přispěla k pádu polského komunistického režimu.

7. Jakými způsoby sháněli mladí lidé hudbu ze zahraničí? Proč po ní toužili i za cenu postihu?

Nejméně od dob Beatles byla rocková a populární hudba významným nositelem kulturního a společenského vývoje. Pro mladé lidi byla hudba jejich nejsilnějším identifikačním znakem a v mnoha případech prostředkem vymezení vůči rodičům či protestu proti životu v nesvobodné socialistické společnosti. V Československu bylo vydáváno minimum zahraniční hudby, a to ještě v malých nákladech. Mnohem častější byly podivné české coververze zahraničních popových hitů. Sehnat zahraniční hudbu nebylo jen tak. Pokud někdo měl někoho blízkého v zahraničí, mohl si zkusit nechat hudbu poslat. Gramodesky si lidé často snažili přivést ze zahraničí, například z dovolené v Jugoslávii. Hudba však byla i pašována, třeba řidiči kamionů. Hudební nahrávky si lidé vyměňovali, představovali však i výnosný obchodní artikl, o čemž se mohli přesvědčit návštěvníci vinylových burz. Jinou cestou, jak se dostat k nedostatkové západní hudbě, bylo alespoň si ji od někoho okopírovat nebo nahrát ze zahraničního rozhlasu na kotoučový či kazetový magnetofon. Neobvyklý je případ Jiřího Ganse, který jako zapálený hudební nadšenec v roce 1964 založil *Klub přátel americké hudby*, jehož byl jediným členem a díky tomu poštou dostával americké hudební časopisy a gramofonové desky.

8. Jak došlo k výbuchu jaderné elektrárny v Černobylu? Jak se lišily zprávy ze zahraničních médií? Proč bylo pro režim důležité o havárii dezinformovat?

Čtvrtý blok černobylské jaderné elektrárny byl uveden do provozu v březnu 1984. Jeho varný reaktor RBMK-1000 byl chlazený vodou a jako moderátor využíval hořlavý grafit. Dne 26. dubna 1986 na něm byl proveden neodborně připravený pokus o využití elektrického výkonu dobíhajícího turbosoustrojí ke krátkodobému nouzovému chlazení reaktoru. Experiment se vymkl kontrole. Reaktor náhle mnohonásobně zvýšil výkon a vypařování chladící vody vytvořilo množství páry, jejíž výbuch odhodil tisícitunové betonové víko reaktoru. Do jeho rozžhaveného vnitřku vnikl vzduch a následovala druhá, mnohem silnější exploze, která poničila budovu a částečně rozmetala aktivní zónu reaktoru. Okolí zasypaly radioaktivní úlomky grafitu a palivových tyčí. Nad Evropou včetně Československa prošel mrak, ze kterého se uvolňoval radioaktivní materiál. Rozsáhlé území bylo kontaminováno, statisíce lidí byly evakuovány. Přestože bezprostředních obětí nehody bylo 31, jejich celkový počet je odhadován na tisíce.

Černobylská havárie měla řadu příčin. K těm bezprostředním patřili málo kompetentní operátoři, kteří pracovali v prostředí poznamenaném politickými tlaky, utajováním, byrokracií a nízkou kulturou bezpečnosti. Během zkoušky udělali řadu chyb, například vypnuli bezpečnostní automatiku reaktoru a uvedli jej do nestabilního stavu. Zároveň se projevil chyby v konstrukci

reaktoru RBMK-1000, který byl vyvinut pro dvojí civilní i vojenské užití a na jehož zavedení do provozu se z politických důvodů příliš spěchalo.

Sovětský svaz o havárii informoval až po 48 hodinách, když se radioaktivní mrak dostal nad Švédsko a havárii už nešlo utajit. Většina států (včetně Polska a Maďarska) veřejnost informovala a dala jí některá bezpečnostní doporučení. Naopak v Československu se havárie stala předmětem utajování. Komunistům především záleželo na tom, aby nedocházelo ke „zneužití tohoto neštěstí“ k „antisovětské a protisocialistické hysterii“. Média o nehodě mlčela a chyběly i jakékoliv zdravotnické a hygienické pokyny. Pouze večer 29. dubna 1986 byla havárie zmíněna ve večerním rozhlase a televizi a až 5. května 1986 následovala zpráva ČTK o „mírném zvýšení radioaktivity“. Veřejnost byla dezorientovaná a vystrašená. Kdo mohl, hledal informace v zahraničních médiích. Protestovala i Charta 77. Postup režimu jej zásadně poškodil v očích veřejnosti.

9. Proč mladí lidé v Teplicích shodili sochu Klementa Gottwalda? Čím za to zaplatili?

Večer 11. března 1988 se v teplickém baru *Femina* potkali místní mladí pankáči Kamil Krůta, Jaroslav Dvořák a Andrea Bredlová (tehdy pouze šestnáctiletá). Po půlnoci cestou z baru rozbili okno komunistického sekretariátu, utekli k soše prvního komunistického prezidenta Klementa Gottwalda a shodili ji z podstavce. Socha byla špatně uchycená, takže se o ni stačilo silně opřít. Poškození bylo malé a Gottwald byl brzy zpět na svém místě. Vyšetřování však mělo silný politický podtext a oni patřili k tzv. závadové mládeži. Zejména Kamil Krůta už měl za sebou potyčku s příslušníky VB, věci odnesené z výlohy obchodu, pokus o emigraci přes Polsko do svobodného Švédska, i pobyt na psychiatrii. Právě v den shoení sochy jej čekal soud. Trojice byla souzena za výtržnictví a poškození majetku v socialistickém vlastnictví. Aby bylo možné vynést přísnější nepodmíněné tresty, byla záměrně vytvořena konstrukce, že se jednalo o útok na významnou kulturní památku. Kamil Krůta byl odsouzen na dva roky, Jaroslav Dvořák na osmáct měsíců a Andrea Bredlová na deset měsíců. Předtím nikdy netrestaná a navíc mladistvá Andrea Bredlová se ocitla v pardubické věznici, kde byla jediný politický případ mezi zlodějky, narkomankami a prostitutkami. Pravděpodobně byla nejmladší politickou vězeňkyní roku 1989.

10. Kdo je Pavel Horák?

Pavel Horák (*1954) v roce 1986 na cyklostylu namnožil a v Teplicích rozšířil přes 300 letáků informujících o programu pohřbu básníka a nositele Nobelovy ceny za literaturu Jaroslava Seiferta. Za pobuřování byl odsouzen na čtrnáct měsíců vězení, ale prokurátor se odvolal, protože „jeho jednání je natolik společensky nebezpečné, že uložený trest je nepřiměřeně mírný.“ Odvolací soud poté přidal další čtyři měsíce. Ve sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) o rozsudku napsali: „Toto odsouzení je naprosto nepochopitelné i pro ty, kdo si již zvykli uvažovat v tvrdých a nespravedlivých měřítcích čs. justice.“ V prosinci 1989 se Pavel Horák v Teplicích účastnil ekologických demonstrací a posléze se zapojil do vznikajícího teplického Občanského fóra.

11. Za jakých podmínek bylo možné z Československa vycestovat do zahraničí? Kolik lidí z komunistického Československa emigrovalo?

Legální vycestování do zahraničí nebyla žádná samozřejmost. Komunistické úřady měly právo nevydat či odebrat cestovní pas každému, pokud by jeho cesta nebyla v souladu se zájmy státu. Kromě pasu byla pro cesty do nekomunistických zemí zapotřebí i tzv. výjezdní doložka, jejíž vydání bylo rovněž možno zájemci odepřít. Schvalovala ji celá řada osob, mezi nimi například výbor komunistické strany na pracovišti nebo ředitel školy. Výjezdní doložka definovala, do kterých států, za jakým účelem, kolikrát a v jakém časovém úseku smí její držitel vycestovat. K výjezdu do západních zemí pak byl zapotřebí také tzv. devizový příslib – tedy povolení vydávané Státní bankou československou směniti si koruny za zahraniční měnu. Na přidělení devizového příslibu, který byl podmínkou pro získání výjezdní doložky, mohli někteří lidé čekat i roky, případně ho nedostali nikdy.

Mnoho lidí volilo cestu odchodu do exilu, za což jim hrozilo vězení, popřípadě odsouzení v nepřítomnosti. Problémům čelili

i příbuzní, kteří zůstali v Československu. V 80. letech mezi možnosti patřilo legální vycestování na krátkodobý pobyt na Západě a setrvání v zahraničí, nebo vycestování do země s benevolentnějším režimem (Jugoslávie) a až následný odchod na Západ, což ale stále znamenalo shánět povolení. Snahy o přímé překonání železné opony v Československu byly velice riskantní a až do konce režimu na našich hranicích umírali lidé.

Nejvíce lidí zemi opustilo po komunistickém převratu v únoru 1948 a okupaci v srpnu 1968. Údaje o počtu exulantů se různí, nejnížší kvalifikované odhady uvádějí 200 000 osob v letech 1948–1989.

12. Jak postupně probíhaly protesty a demonstrace v Teplicích těsně před pádem komunismu?

Od poloviny října 1989 severní Čechy včetně Teplic sužovaly silné inverze. Koncentrace oxidu siřičitého překračovaly povolené limity více než desetinásobně. Dusivé žlutošedé mlze neunikl nikdo, ale informace o skutečném stavu ovzduší ani tehdy nebyly zveřejňovány. Lidé byli naštvaní. Dne 8. listopadu 1989 se v ulicích objevily plakáty svolávající veřejnost na 11. listopadu k demonstraci na tehdejší náměstí Dr. Zdeňka Nejedlého (Benešovo náměstí). Šířil je patnáctiletý učeň Zbyšek „Oněgin“ Jindra, zapojený do teplického undergroundu a jeho kamarád Jindřich Uhlíř, kytarista punkové skupiny *Jateční ulice*. Pomohli jim i jejich přátelé. Na demonstraci se sešly stovky lidí. Při průvodu městem zněla hesla jako „*Chceme čistý vzduch!*“ a „*Nechte nás dýchat!*“ Demonstranti se rozešli za skandování „*Zítřka ve čtyři*“. Zaskočené bezpečnostní složky nezasáhly, zřejmě sílu protestu podcenily.

Další demonstrace byly ještě větší. Na druhý protest dne 12. listopadu přišlo asi tisíc lidí. Tentokrát byly přivolány i pohotovostní jednotky Veřejné bezpečnosti z Liberce. Došlo na vytlačování demonstrujících z ulic, zásahy vodním dělem, bití obušky a zatýkání. Dav skandoval „*Kolik za to máte?*“. Večer vznikla petice s ekologickými požadavky. Třetí den přišlo nejvíce lidí. Policie vyhnala demonstranty z náměstí, ale oni se přesunuli k sídlu okresního výboru komunistické strany, kde vyvolali okresního tajemníka Antonína Váňu a donutili jej k dialogu. Ten nakonec slíbil veřejné jednání 20. listopadu na zimním stadionu. Byl to nejspíše první takový dialog, se kterým komunisté souhlasili. Setkání už proběhlo v atmosféře počínající sametové revoluce.

13. Jaká byla v té době situace v Praze?

Už v lednu 1989 v Praze proběhla série protirežimních demonstrací označovaná jako tzv. Palachův týden. Bylo to první masové vystoupení obyvatel proti režimu po dvaceti letech. Demonstrace byly spojeny s 20. výročí sebeupálení Jana Palacha na protest proti okupaci Československa. Vzpomínkovou akcí na 15. ledna 1989 svolali opoziční skupiny České děti, Charta 77, Mírový klub Johna Lennona, Nezávislé mírové společenství a Společnost přátel USA. Demonstrace byla zakázána, přesto se lidé sešli a byli brutálně rozehnáni. Demonstrace pokračovaly do 21. ledna 1989. Zasahovaly proti nim bezpečnostní složky i Lidové milice. Proti demonstrantům i náhodným kolemjdoucím bylo použito násilí, slzný plyn a vodní děla. Mnoho lidí bylo zraněno, zatčeno a souzeno, další byli vyvezeni do lesů za Prahu a tam ponecháni. Václav Havel byl v souvislosti s Palachovým týdnem odsouzen na devět měsíců. Opozičnímu hnutí se v rámci kampaně za jejich propuštění podařilo prolomit určitou izolaci od většinové společnosti.

Dne 29. června 1989 byla zveřejněna petice *Několik vět*, mezi jejíž iniciátory patřili Václav Havel, Jiří Křižan, Stanislav Devátý a Alexandr Vondra. Mimo jiné požadovala propuštění politických vězňů, dodržování svobody shromažďovací, konec pronásledování nezávislých iniciativ, zrušení cenzury, respektování náboženských práv či předložení zásadních projektů zasahujících do životního prostředí odborníkům a veřejnosti. Do pádu komunistického režimu petici podpořilo okolo 40 000 osob, včetně řady známých umělců (Jiří Bartoška, Josef Kemr, Jiří Suchý, Hana Zagorová a další). Její podpora zásadně přesáhla prostředí disidentského hnutí. V Praze byly aktivní i další opoziční a nezávislé organizace, jako byly Helsinský výbor, Hnutí za občanskou svobodu, klub Obroda, Pražské matky, Společnost za veselejší současnost a další. Potlačeny byly i další demonstrace, například 21. srpna a 28. října 1989. Až studentská demonstrace 17. listopadu 1989 spustila události dnes známé jako sametová revoluce.

14. Opravdu začala sametová revoluce v Teplicích?

Tepličtí patrioté zdůrazňují, že sametová revoluce roku 1989 začala v Teplicích. Rozhodně ji předcházela jen o několik dnů a z několika důvodů si dodnes zasluhuje pozornost a respekt. Teplické demonstrace jsou zajímavé tím, že do té doby lidé otevřeně demonstrovali jen v Praze, v Brně a v menší míře na severní Moravě. Vymykaly se i svým rozsahem. Protestující také nejprve nedemonstrovali za lidská práva, politické vězně, ale za čistý vzduch, tedy otázku dotýkající se zdraví každého z nich. Ekologická tematika se tím zpolitizovala. K protestům se připojila pestrá společnost lidí, například underground, mládež, studující nebo pankáči. Mnozí mohli dát najevo i svůj obecný odpor ke komunismu. Po vzoru Teplic navíc začala protesty plánovat i další severočeská města – Litvínov, Most, Děčín. Že sametová revoluce začala v Teplicích, se proto zdá být přeci jen přehnané, ale rozhodně byla projevem všeobecného úpadku režimu a rostoucí nespokojenosti široké veřejnosti.

Otázky vypracoval:

Michal Louč, historik

Doporučená literatura:

ALAN, Josef (ed.). Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945–1989. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.

OTÁHAL, Milan. Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989. ÚSD AV ČR, Praha 2011.

TŮMA, Oldřich. Zítra zase tady! Protirežimní demonstrace v předlistopadové Praze jako politický a sociální fenomén. ÚSD AV ČR – Maxdorf 1994.

VANĚK, Miroslav. Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989. ÚSD AV ČR – Maxdorf, Praha 2022.

VANĚK, Miroslav a kol. Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu. ÚSD AV ČR, Praha 2002.

VLADIMIR 518 a kol. Kmeny O. Praha, BIGBOSS – Yinachi 2013.

Odkazy:

100 studentských revolucí (webový projekt ÚSD AV ČR)

<http://www.studenti89.usd.cas.cz/>

Cesta k listopadu 1989 (webový projekt ÚSTR)

<https://www.ustrcr.cz/uvod/cesta-k-listopadu-1989/>

Demokratická revoluce 1989 (webový projekt ÚSD AV ČR)

<http://www.89.usd.cas.cz/>

Inverze 89 (web k publikaci o ekologických demonstracích v Teplicích v listopadu 1989 a sametové revoluci v Teplicích)

<https://www.inverze89.cz/>

Příběhy bezpráví (projekt vzdělávacího programu Jeden svět na školách společnosti Člověk v tísni)

www.pribehybezpravi.cz

VANĚK, Miroslav. (Ne)oficiální kulturní aktivity mládeže v Československu v období tzv. normalizace. In PAŽOUT, Jaroslav (ed.) Každodenní život v Československu 1945/48–1989. Ústav pro studium totalitních režimů – Technická univerzita v Liberci, Praha – Liberec, 2015. s. 154–179

https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2017/10/Kazdodenni-zivot_pdf.pdf